

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Досліджуються основні аспекти створення ефективної системи ділової активності підприємства. Акцентується увага на основних моментах функціонування ділової активності. Запропонована система управління діловою активністю містить підсистеми рівнів управління. Ефективність функціонування підсистем ділової активності доцільно визначати, виходячи з критеріїв: оперативності та надійності менеджменту, результативності та ефективності з розрахунком відповідних коефіцієнтів.

The basic aspects of creation of the effective system of business activity of enterprise are investigated. Attention is accented on the basic moments of functioning of business activity. Offered control system by business activity contains the subsystems of management levels. Efficiency of functioning of subsystems of business activity it is expedient to determine, coming from criteries: to the operability and reliability of management, effectiveness and efficiency with the calculation of coefficients.

Ключові слова: система, системний підхід, ділова активність, рівні управління діловою активністю підприємства.

Вступ. Негативні наслідки фінансової кризи для підприємств України, що характеризуються спадом обсягів виробництва, виникненням ознак нестабільності у банківському секторі, зростанням курсу долара до гривні та ставки банківського кредитування актуалізують значення економічного аналізу, як функції управління та сучасного інструменту моніторингу, діагностики та оцінки результативності підприємницької діяльності. Розвиток підприємницької діяльності в Україні супроводжується не лише кризовими явищами та нестабільністю економічного розвитку, а й неодноразовими намаганнями удосконалити податкову систему, що, як правило, обмежувалось запровадженням окремих законодавчих актів та було недостатньо адекватним до стану економіки, а тому збільшувалися обсяги тіньового обороту. При дослідженні кризових явищ економіки України, вітчизняні вчені, як правило, надають перевагу макроекономічним показникам.

Управління діловою активністю є органічною частиною загальної системи управління підприємством. Системний підхід до управління діловою активністю передбачає чітку взаємодію всіх підрозділів підприємства, всіх учасників виробничого процесу, діяльність яких спрямована на чітко сформульовану мету – виробництво продукції такого рівня якості, який задовольняє певні потреби споживачів, встановлені вимоги. У роботі застосовано системний підхід до проблеми управління діловою активністю як підсистеми економічної системи.

Проблеми визначення сутності та оцінювання ділової активності розглядаються в працях зарубіжних вчених-економістів, зокрема таких, як Д.А. Аакер, Е.Дж. Долан, К.Д. Кемпбел, Р.Дж. Кемпбел, Л.А. Беренстайн, А.Д. Шеремет, В.В. Ковальов, Г.В. Савицька, Р.С. Сайфулін та ін. Розробці окремих аспектів даної проблеми присвячені роботи таких вітчизняних економістів як Т.А. Лахтіонова, Р.О. Костирко, М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.Ю. Невмержицька, Є.В. Мних, Н.М. Притуляк, В.О. Подольська, О.В. Яріш та ін.

Системний підхід до управління діловою активністю дозволяє розглядати організацію як складну систему, що складається з різноманітних підсистем, функції яких залежать від поставлених перед кожною із підсистем цілей і задач. Нарешті, під складними системами слід розуміти такі, які неможливо детально і точно описати, оскільки для опису потрібно більше часу, ніж той, який витрачається системою між змінами її стану, або рівень знань може бути недостатнім для розкриття суті зв'язку систем.

Основний розділ. На сьогоднішній день функціонування будь-якого підприємства неможливе без управління його господарською діяльністю. Саме через функцію управління відбувається процес координації дій основних суб'єктів господарювання на підприємстві, головною метою яких є досягнення поставлених цілей та виконання місії підприємства [2, с. 117].

Система управління – це форма реалізації взаємодії й розвитку відносин управління, виражених у законах і принципах менеджменту, а також у меті, функціях, структурі, методах і процесі управління.

У результаті дослідження теоретичних положень систем сформульовані принципи системного підходу. До них належать принципи цілеспрямованості та гнучкості системи – здатність системи змінювати в певних межах свою поведінку для досягнення заданої мети; принцип емерджентності, або «постулат цілісності» – система має властивості, які не виводяться із сукупності відомих якостей її компонентів і способів їх поєднання; принцип структурно-функціональної єдності системи – будь-яка структура тісно пов'язана з функцією системи, її частини; принцип взаємозв'язку та відкритості – система розвивається за умови взаємодії її елементів між собою, оточуючим світом; принцип різноманітності – різноманітність структури, властивостей і характеристик систем забезпечує більш ширші можливості щодо її адаптації до змінних впливів навколишнього середовища, змінених систем тощо; принцип децентралізації – система повинна бути централізованою, адаптованою до зовнішніх впливів, «внутрішньо активною» за використання партисипативного управління; принцип нелінійності – входні параметри системи та її компонентів мають

стохастичну природу і викликають зміну її параметрів, тому реакція системи або її складових не завжди пропорційна будь-якому впливу; ієрархічність – можливість поділу системи на підсистеми, які мають системні властивості.

Застосування на практиці зазначених принципів у процесі створення та дослідження систем як моделей деяких реальностей визначає методологію системного дослідження.

Ефективне управління діловою активністю підприємством повинно ґрунтуватись на надійній теоретичній базі, оскільки лише чітке усвідомлення значення та змісту таких фундаментальних категорій, як закономірності менеджменту, принципи менеджменту, функції менеджменту, методи менеджменту, ефективність менеджменту, надасть можливість керуючій системі здійснювати те, що має назву наукове управління.

Процес управління підсистемами ділової активності ґрунтується на інформації про стан підсистем та їх взаємозв'язок із зовнішнім середовищем. З метою недопущення прийняття суб'єктивного, необґрунтованого, неефективного управлінського рішення керуючою системою, інформація має відповідати загальним вимогам, таким як: точність, чітка періодичність надходження, своєчасність, достатність, корисність, доступність. З метою створення ефективної схеми інформаційних потоків між підсистемами ділової активності та між керуючою та керованою системою в цілому на підприємстві необхідно враховувати ієрархічність системи менеджменту командної інформації. Це означає, що обробка вхідної та формування вихідної зовнішньої інформації є прерогативою керівників вищого рівня управління. Передача внутрішньої інформації від відправника до одержувача ієрархічними сходами в межах комунікативного процесу повинна йти одночасно з процесом агрегування такої інформації, з метою зростання ступеня її концентрації. Як ідеальний варіант операції, пов'язані з обробленням інформації здійснюються в межах комплексної системи інформаційного забезпечення процесу управління діловою активністю підприємства.

Кожна система управління становить сукупність усіх елементів, підсистем і комунікацій між ними, а також процесів, що забезпечують задане функціонування організації. Найпростіша модель системи управління містить два основних елементи: суб'єкт і об'єкт управління. За допомогою засобів управління вони здійснюють керівний вплив один на одного, використовуючи канали зв'язку (прямого та зворотного), сприймають вплив зовнішнього середовища, забезпечуючи таким чином функціонування (працездатність) системи.

Метою функціонування системи управління є вироблення і реалізація управлінських впливів чи рішень для формування необхідної поведінки керованої системи в умовах різних впливів навколишнього середовища для досягнення сформульованих цілей.

Для визначення системи управління діловою активністю машинобудівного підприємства слід, насамперед, визначитись із суб'єктом та об'єктом управління.

За структурною ознакою система управління може бути визначена як система, що складається із керуючої підсистеми (суб'єкта управління), керованої підсистеми (об'єкта управління) та предмету (процесу) управління, що забезпечує функціонування керуючої та керованої підсистем (рис. 1).

Рис. 1. Структурна схема системи управління діловою активністю підприємства

Об'єктом управління, у даному випадку, виступають усі елементи економічної системи суб'єкта господарювання: усі види діяльності підприємства, майно, ресурси, персонал, матеріальні та нематеріальні активи тощо.

Функціонування системи управління діловою активністю передбачає наявність двох рівнів – виконавчого і координуючого.

На координуючому рівні виконуються командно-контрольні процедури узгодження роботи всіх ланок підсистеми управління діловою активністю відповідно до прийнятих стратегічних установок підприємства.

На виконавчому рівні виконуються дві основні функції: по-перше, безперервний контроль рівня небезпеки, що виникає в процесі функціонування підприємства, і, по-друге; управління рівнем ділової активності, пов'язаного з процесом підготовки рішень всіх рівнів управління на підприємстві. Функції виконавчого рівня забезпечують виконання конкретних процедур аналізу складових ділової активності в ході функціонування структурних елементів підприємства.

Функція контролю рівня ділової активності функціонування підприємства призначена для виявлення тенденцій небажаного розвитку подій з метою подальшої нейтралізації негативних наслідків або неконтрольованих змін в економічному середовищі підприємства. Функція управління рівнем ділової активності при підготовці рішень реалізує процедури аналізу загрозливих і небезпечних ситуацій в ході підготовки стратегічних, тактичних або оперативних рішень і дозволяє оцінити ту зміну рівня небезпеки, який може виникнути, або вказати фактори загрози, які можуть змінити характер із потенційного на реальний.

Безпека та надійність будь-якої системи визначається надійністю найслабшої ланки системи безпеки. Знаходження цієї ланки і є найголовнішим завданням, що стоїть перед суб'єктом управління: організаціями, державними установами, відділами або окремими працівниками до функцій яких належить забезпечення безпеки об'єкта на основі визначеної стратегії і тактики (практичних дій при введенні у дію механізму забезпечення безпеки і організації практичних заходів).

Компоненти управління діловою активністю підприємства повинні бути підсистемою системи стратегічного й оперативного управління підприємством. Місце управління діловою активністю у структурі управління підприємством, що представляє собою ланцюг із зворотнім зв'язком, відображено на рис. 2.

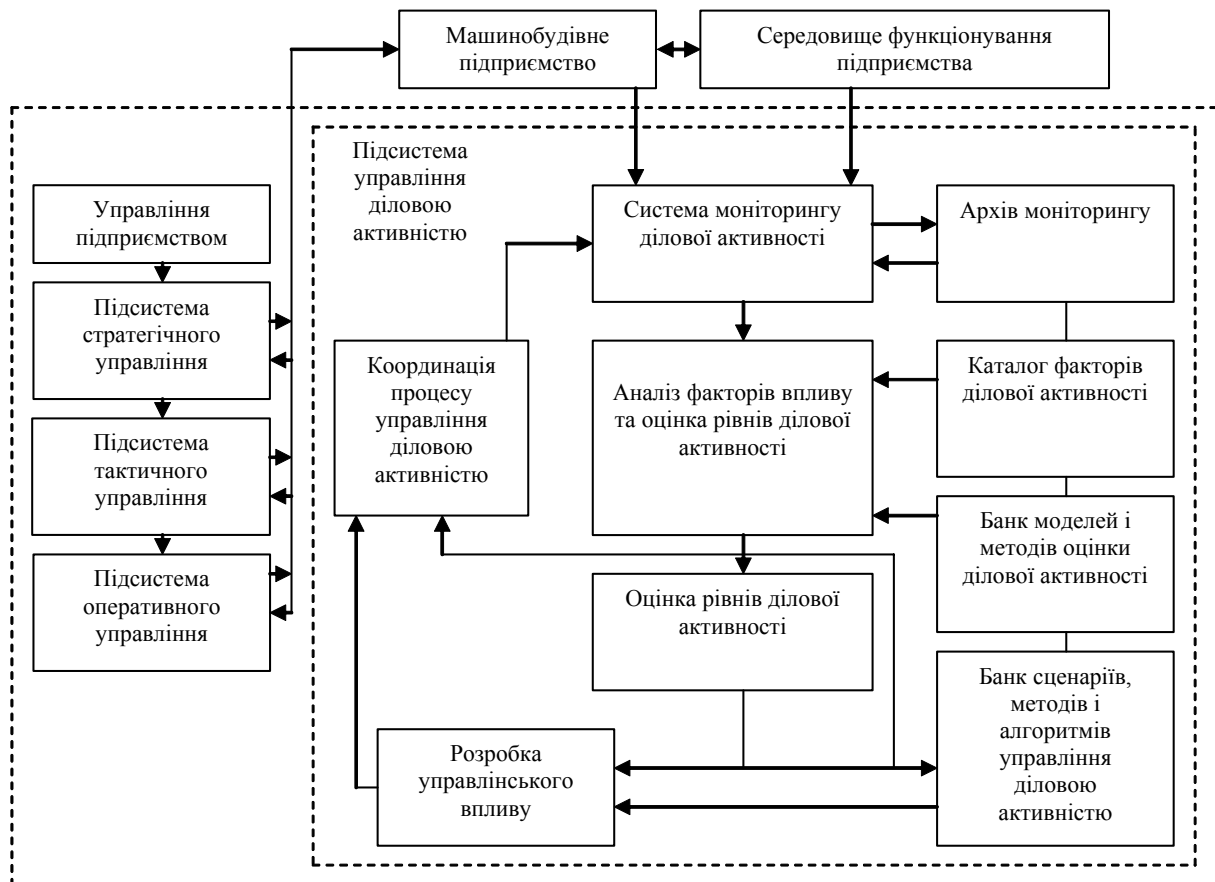

Рис. 2. Схема зв'язку рівнів управління діловою активністю машинобудівного підприємства

Успішна реалізація програми організації розвитку підприємства можлива тільки за умови системного й комплексного відстеження (моніторингу) об'єктивних і суб'єктивних факторів зовнішнього й внутрішнього середовища й своєчасного коректування стратегії й тактики в системі механізму управління його діловою активністю.

Система управління промисловим підприємством, що керується концепцією управління діловою активністю, є комплексом принципів, функцій, управлінських відносин та механізму управління, які разом приводять до виконання головної місії підприємства – задоволення потреб і запитів споживачів.

Схема даної системи управління наведена на рис. 3. Так, починаючи свою діяльність, органи управління підприємством визначають основні принципи управління, які в подальшому є головними правилами його діяльності.

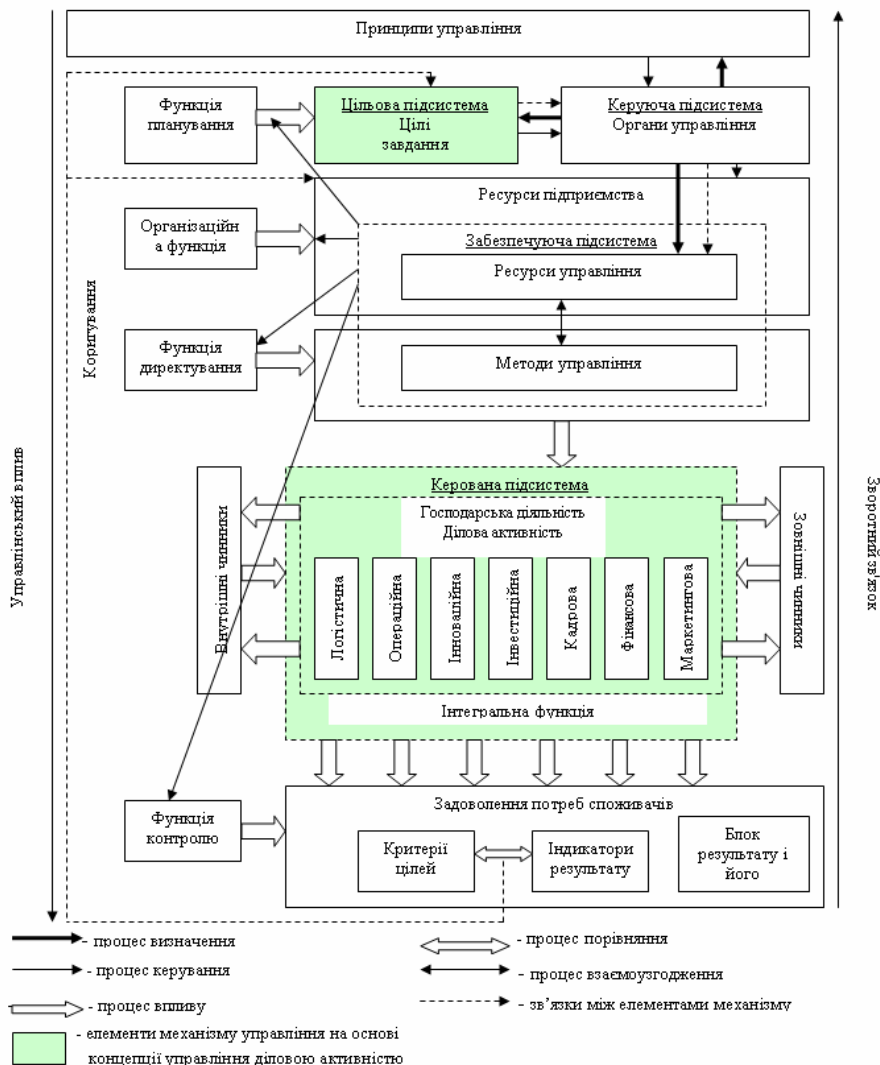

Рис. 3. Схема системи управління підприємством на основі концепції управління діловою активністю

Через реалізацію дій, а саме встановлення цілей та завдань є виконання підприємством однієї з його управлінських функцій, а саме функції планування, завданням якої є визначення поточної ситуації підприємства, встановлення потенційних та бажаних результатів діяльності і визначення шляхів їх досягнення.

Керуючись встановленими цілями та завданнями, органи управління починають аналізувати наявні в підприємства ресурси і розподіляти їх відповідним для досягнення цілі чином.

У випадку з підприємствами, що керуються у своїй діяльності концепцією управління діловою активністю, на думку автора, найбільш вагомими ресурсами є виробничі, інноваційні, інвестиційні, трудові та фінансові. Однак для ефективної діяльності підприємство повинно враховувати і аналізувати всі наявні в нього ресурси. У результаті аналізу ресурсів керівні органи підприємства розподіляють їх таким чином, щоб найкраще мати змогу реалізовувати власний потенціал. У результаті цих дій відбувається реалізація ще однієї функції управління – організаційної. Саме від того, яким чином буде організовано господарську діяльність підприємства, залежить її ефективність.

Виходячи з наявності ресурсів підприємства органи управління обирають найбільш прийнятні методи управління, які реалізуються шляхом використання ресурсів управління.

Зважаючи на вищезазначене, ефективність функціонування підсистем ділової активності доцільно визначати, виходячи з критеріїв: оперативності та надійності менеджменту, результативності та

ефективності з розрахунком відповідних коефіцієнтів. Через реалізацію дій, а саме встановлення цілей та завдань є виконання підприємством однієї з його управлінських функцій, а саме функції планування, завданням якої є визначення поточної ситуації підприємства, встановлення потенційних та бажаних результатів діяльності і визначення шляхів їх досягнення. Керуючись встановленими цілями та завданнями, органи управління починають аналізувати наявні в підприємства ресурси і розподіляти їх відповідним для досягнення цілі чином.

Висновки. В умовах наростання в Україні економічної кризи вітчизняні підприємства потребують відповідної системи управління діловою активністю та ухвалення відповідних управлінських рішень. За цих обставин можливе формування принципово нових підходів до розробки ефективної систем управління діловою активністю підприємства, або, що, на нашу думку, є більш обґрунтованим, адаптувати розроблену систему до цих умов.

Водночас в умовах економічної кризи найчастіше виникає необхідність у проведенні аналізу підсистем ділової активності підприємства. Відповідно виникає необхідність саме їх адаптувати до потреб систем управління підприємств з врахуванням результатів моніторингу основних змін зовнішнього середовища.

Система управління діловою активністю в умовах економічної кризи потребує подальшого удосконалення, зокрема доцільно обґрунтувати значення рівнів ділової активності, враховуючи можливі коливання значень темпових показників: обсягу капіталу, інвестованого в діяльність підприємства, обсягу доходу (виручки) від реалізації продукції та прибутку; розробити методику розрахунку інтегрального показника, за яким промислому підприємству можна було б присвоїти певний рівень ділової активності та порівнювати їх між собою.

Головною умовою успішного ведення господарської діяльності є управління діловою активністю. Вона досягається шляхом налагодження ефективної та ритмічної роботи підприємств та вмілим управлінням головних напрямів діяльності підприємства. На це впливає ресурсна збалансованість бізнес-планів, ефективне використання та раціональне розміщення власного і залученого капіталу, оцінка фінансового стану, прогнозування, розробка та вживання дієвих заходів для покращення фінансово-господарської діяльності, розробка економічних нормативів.

Враховуючи перелічені проблеми, можна дійти таких висновків. На нинішньому етапі розвитку підприємницької діяльності України ризики нестабільності перебувають, насамперед, у площині фінансування та раціонального використання вкладеного капіталу підприємства. Для запобігання вірогідності виникнення внутрішньої кризи, яка відбудеться через зростання ризиків, які сумісні з базовими макроекономічними показниками, необхідно оперативного аналізувати ключові показники діяльності підприємства. Стабільність фінансового стану та ефективність управління підприємством в умовах фінансової кризи суттєво обумовлюються показниками ділової активності. Підвищення ефективності діяльності підприємства відбувається за рахунок прискорення обертання ресурсів, а збільшення числа оборотів можливе шляхом скорочення терміну виробництва або скорочення періоду обігу. Підвищення обертання ресурсів поряд з високою прибутковістю є важливим чинником покращення фінансового стану підприємства.

Запропонована система управління діловою активністю підприємства створює раціональні наукові підстави для визначення порівняльної конкурентоспроможності підприємств. Перспективою подальших досліджень є побудова подібних систем управління діловою активністю, з метою її комплексної оцінки як одного із основних засобів контролю над невизначеністю середовища.

Література

1. Анискин Ю. П. Финансовая активность и стоимость компании / Анискин Ю. П., Сергеев А. Ф., Ревякина М. А. – М. : Омега-Л, 2005. – 237 с.
2. Божкова В. В. Сутність та принципова відмінність системи управління підприємством на засадах концепції інноваційного маркетингу / В. В. Божкова, Н. С. Ілляшенко // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 2. – С. 117–122.
3. Житный П. С. К вопросу оценки деловой активности субъектов хозяйствования / Житный П. С. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 1999. – С. 465–470.
4. Измайлова К. В. Сучасні технології фінансового аналізу : [навч. посіб.] / Измайлова К. В. – К. : МАУП, 2003. – 148 с.
5. Ковалев В. В. Финансовый анализ: управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / Ковалев В. В. – М. : ФиС, 2000. – 512 с.
6. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : [монографія] / Лахтіонова Л. А. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
7. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства / Тарасенко Н. В. – Львів : ЛБІ НБУ, 2000. – 485 с.

Надійшла 10.04.2011